

LAISVŪJŲ MOKYTOJŲ VEIKLOS, KAIP PAPILDOMOS ŠVIETIMO PASLAUGOS, VERTINIMAS

Justina Šaučiūnaitė, Aušra Kazlauskienė
Šiaulių universitetas

Įvadas

Laisvųjų mokytojų veikla nėra naujas reiškinys Lietuvoje, ji tapo neatsiejama švietimo sistemos dalimi. Kaip teigia V. Būdienė, A. Zabulionis (2006), korepetitoriaavimas yra pagrindinė laisvojo mokytojo veikla, kuomet už papildomą mokėstį mokytojai po pamokų moko mokinius tų pačių dalykų kaip ir formaliojo ugdymo įstaigose.

Žvelgiant į pasaulio kontekstą, korepetitorijų paslaugų sektorius įvairiose šalyse skirtingas. Kai kuriose šalyse papildomas mokymas, privatūs kursai, kurie yra organizuojami individualiai ar esant poreikiui specialių institucijų, įgijo didžiulio verslo mastą, nešanti pelną valstybei, sukurianti nemažai darbo vietų. Tai oficiali galimybė mokytojams, dėstytojams padidinti savo mėnesines pajamas. Tėvai pasirošę investuoti didžiules sumas papildomam ugdymui, kad jų vaikams būtų galimybė įstoti į geriausius aukštąsias mokyklas, kad jie galėtų realizuoti savo, neretai ir tėvų, svajonę.

Lietuvoje jau 20 metų vykdoma švietimo reforma, keičiamos programos, brandos egzaminų tvarka, skelbiama, kad mokslas Lietuvos mokyklose yra nemokamas, tačiau tėvai išleidžia didžiules sumas pinigų, kad jų vaikai įgytų kuo geresnį išsilavinimą. Tai įrodė dar 2001 m. atliktas tyrimas „Moksleivių tėvų požiūris į dabartinę švietimo problemas“, kuriame net 90 proc. tėvų teigė, kad dabartinė mokykla labai daug kainuoja. Viena iš priežasčių – baigiamosiose klasėse nemaža dalis moka už korepetitorijų paslaugas (Būdienė, Zabulionis, 2001). Pagrindinis korepetitoriaus samdymo motyvas yra pasirengimas egzaminams, todėl vis daugiau mokinių ir jų tėvų įvairiais būdais ieško papildomo lavinimo galimybių, netikėdami, kad valstybinė švietimo sistema paruošia mokinių taip, kad jo mokymosi rezultatai būtų geri, kad jis išlaikytų valstybinius brandos egzaminus.

2006 m. Švietimo politikos centro atlikto tyrimo duomenimis, korepetitoriaus paslaugos plačiai žinomos Lietuvos vidurinių mokyklų dvyliktokams, nes beveik du trečdaliai jų naudojami korepetitorijų siūlomomis paslaugomis arba lanko parengiamuosius kursus, norėdami įstoti į universitetus; daugiau nei trečdalis mokinių dirba su keliais korepetitoriais, t. y. lanko kelių mokomųjų dalykų privačias pamokas. Tyrimo duomenys rodo, kad privatus mokymas

tapo ugdymo aplinkos dalimi bei masiniu reiškiniu, tačiau korepetitoriaavimo paslaugų kokybės vertinimo Lietuvoje stokojama (Būdienė, Zabulionis, 2006).

Švietimo paslaugos analizuotos įvairiomis kryptimis. V. Beresnevičiūtė, V. Dagitė ir kt. (2010) nagrinėjo konsultacinių paslaugų spektrą Lietuvoje ir užsienyje. E. Butkevičienė, D. Rutkauskienė ir kt. (2008) savo darbe akcentavo e-mokymosi integraciją į švietimo paslaugas. A. Markevičiūtė (2002) savo darbe siekė atskleisti papildomų privačių užsiėmimų mastą, įvertinti korepetitorijų rinkos elementus: paslaugos teikėjus ir vartotojus. M. Barkauskaitės, E. Martišauskienės ir kt. (2004) darbuose gilinama į laiką, skirtą mokymuisi padedant korepetitoriumi. T. Bulajevos, L. Duoblienės, N. Burneikaitės (2006) tiriamajame darbe apie ankstyvąjį užsienio kalbos mokymą užfiksuotas faktas, kad korepetitoriai samdomi jau pradinio ugdymo sektoriuje. Z. Sadauskienės ir kt. (2011) vykdytame tyrime apie ugdymo sąlygas ir aplinką, kuriame dalyvavo Šiaulių gimnazijos mokiniai, buvo aiškintasi korepetitorijų paslaugomų naudojimosi mastai. D. Gedminienės, A. Gumuliuskienės (2008) darbuose apie ugdymo kokybės vertinimą bendrojo lavinimo mokyklose korepetitoriai minimi kaip švietimo dalis, aptariama jų paslaugomis naudojimosi būklė. D. Žvirdauskas, V. Adaškevičienė ir kt. (2006) vykdė tyrimą, skirtą priemonių vyresnių klasių mokinių krūviams mažinti veiksmingumą. Šiame darbe korepetitoriaavimas minimas kaip viena iš priežasčių, didinančių mokinių krūvį.

Apibendrinus analizuotus mokslininkų darbus, susijusius su korepetitoriaus veikla, kaip papildoma švietimo paslauga, galima teigi, kad pasigendama tyrimų, kurie analizuotų korepetitorijų teikiamų paslaugų kokybę.

Tyrimos tikslas – įvertinti korepetitorijų teikiamų papildomų švietimo paslaugų kokybę.

Tyrimo metodologija remiasi šiomis esminėmis koncepcijomis, nuostatomis:

- Remiamasi socialinės raidos koncepcija (2001), kuri grindžiama keturiais principais: *produktyvumo* (raidės požiūriu, žmogaus gebėjimų panaudojimas nemažiau svarbus nei gebėjimų ugdymas); *lygybės* (raidės vystymosi procese pasirinkimo galimybės vis didesnės, tačiau visiems žmonėms turėtų būti sudarytos vienodos sąlygos pasirink-

ti alternatyvas bei produktyviai gyventi pagal laisvai pasirinktą gyvenimo būdą, nepriklausomai nuo lyties, tautybės, gyvenamosios vietos, amžiaus ar religijos); *didesnių galimybių suteikimo* (žmogui, įgijusiam aukštesnį išsilavinimą, turinčiam darbą, gyvenančiam demokratinėje visuomenėje, sudaromos geresnės galybės dalyvauti ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje bei politinėje veikloje); *tolydumo* (visuomenė turėtų būti atsakinga už savo sprendimus ir išlaikyti gebėjimą užtikrinti gerovę bei pasirinkimo galimybes tiek tarp kartų – dabarties ir ateities, tiek tarp tos pačios kartos žmonių).

- Švietimo paslaugos samprata remiasi nuostata, kad tai kryptinga švietimo paslaugų teikėjo veikla, skirta mokinio žinioms ir kompetencijoms plėtoti (Raškinis, 2009).
- Laikomasi nuostatos, kad kokybė, pasireiškianti vartotojui sąveikaujant su paslauga teikiančiais tarnautojais, fiziniais ištekliais, prekėmis ar teikimo sistemomis, kurios užtikrina vartotojo problemos išsprendimą (Vitkienė, 2004).

Tyrimo metodai:

- Turinio (content) analizės metodas, taikytas žiniasklaidoje pasirodžiusių straipsnių apžvelgai, interviu, videoreportažų visuomenės ir pedagogų požiūriui į korepetitorių paslaugas, jų poreikiui, paplitimo mastui, korepetitorių teikiamai pagalbai atskleisti.
- Ekspertų interviu metodas, kuris leido atskleisti ekspertų nuomonę apie korepetitorių poreikį, paslaugos poreikį, priežastis užsiimti šia veikla. Pusiaus standartizuotu interviu buvo renkami duomenys tiesioginio asmeninio pokalbio su respondentu metu, siekiant giliau ir detaliau išnagrinėti tiriamą reiškinį tyrimo dalyvių požiūriu. Interviu metu buvo gilinamasi į nuomones, nuostatas, patirtis, motyvus. Iš anksto parengtas klausimynas, lanksčiai nubrėžė būsimo interviu kontūrus. Tokiu būdu interviu klausimynas neįspraudė tyrėjo į griežtus rėmus – tai leido neatitrūkti nuo gairių, sudarė galimybę taikytis prie situacijos ir keisti klausimų tvarką, pateikti naujai kilusius klausimus. Pusiaus struktūruotame interviu dalyvavo šeši ekspertai, kurie užsiima korepetitoriaus veikla. Ekspertams buvo suformuluota 10 pagrindinių ir keletas papildomų klausimų. Ekspertams atsakinėjant į klausimus, pokalbis buvo įrašomas. Pasikalbėjus su visais šešiais ekspertais, buvo analizuojamos bei interpretuojamos jų išsakytos mintys pagal kokybiniam tyrimui būdingas analizės strategijas.

Laisvųjų mokytojų veikla švietimo paslaugų sistemoje

Laisvųjų mokytojų teisės ir pareigos aprašomos LR Švietimo įstatyme (2011). Laisvajam mokytojui deleguota teisė vykdyti ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo ir kitas neformaliojo švietimo programas, formaliojo švietimo programų modulius, formaliojo švietimo programas papildančius ir mokinių saviraiškos poreikius tenkinančių programų modulius, o įgijęs licenciją, – formaliojo profesinio mokymo programas. Įstatyme numatyta teisė „dirbti pagal savo individualias programas; pasirinkti pedagoginės veiklos būdus ir formas; teikti švietimo pagalbą“. Apibrėžtos pareigos apima mokinių saugumo užtikrinimą; higienos reikalavimus atitinkančią ugdymui skirtą aplinką; su mokiniu sutartą ugdymo proceso vykdymą; suprantamai ir aiškiai, taisyklinga lietuvių kalba ugdymo turinio perteikimą, kai teisės aktais nustatyta, kad atitinkamas ugdymo turinys perteikiamas lietuvių kalba. Įstatyme tokiam mokytojui neleidžiama dirbti su mokiniais, kuriuos jis ugdo mokykloje pagal to paties dalyko programą.

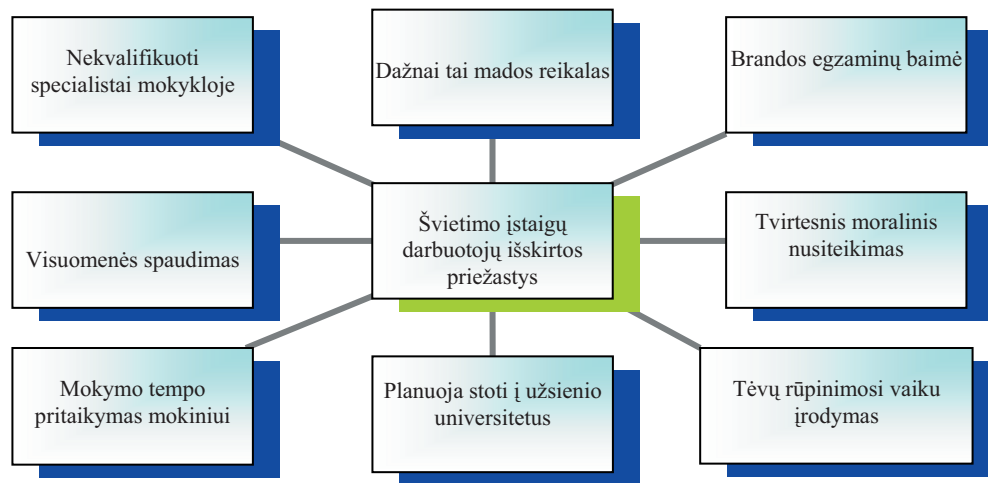
Apibendrinus galima teigti, kad laisviesiems mokytojams nekeliami papildomų reikalavimų dėl jų profesinės kvalifikacijos, etikos ir kt., kurių reikalaujama iš mokytojo. Nors reikalavimai laisvajam mokytojui keliami mažesni, tačiau paklausa jų tik didėja. Įvertinus J. Maižiūtės (2009) tyrimo duomenis, galima teigti, kad korepetitoriaus, kaip edukacinės paslaugos poreikį, sąlygoja bendrojo lavinimo mokyklose įgytų dalykinių žinių stoka, noras jas pagilinti ir pasiekti geresnių valstybinių egzaminų rezultatų, nepasitikėjimas mokyklos paruošimo kokybe, aukšta būsimo profesinės karjeros motyvacija bei psichologinės priežastys.

Apibendrinus Lietuvoje vykdytus tyrimus, orientuotus į šios paslaugos mažinimą, siūloma tobulinti valstybės švietimo sistemą, kelti pedagogų kvalifikaciją, keisti mokinių požiūrį į mokymąsi, tobulinti pamokų kokybę, organizuoti papildomą mokymą mokyklose, ypač griežtinti korepetitorių teikiamų paslaugų kontrolę.

Tyrimo rezultatai

Medijų (publicistinių leidinių, internetinių šaltinių) turinio (content) analizė

Išanalizavus publicistinius straipsnius, susijusius su korepetitoriaus veikla, buvo atkreiptas dėmesys į švietimo įstaigų darbuotojų (mokytojai, vadovai) nuomonę apie priežastis, dėl kurių naudojamosi korepetitorių paslaugomis (1 paveikslas).

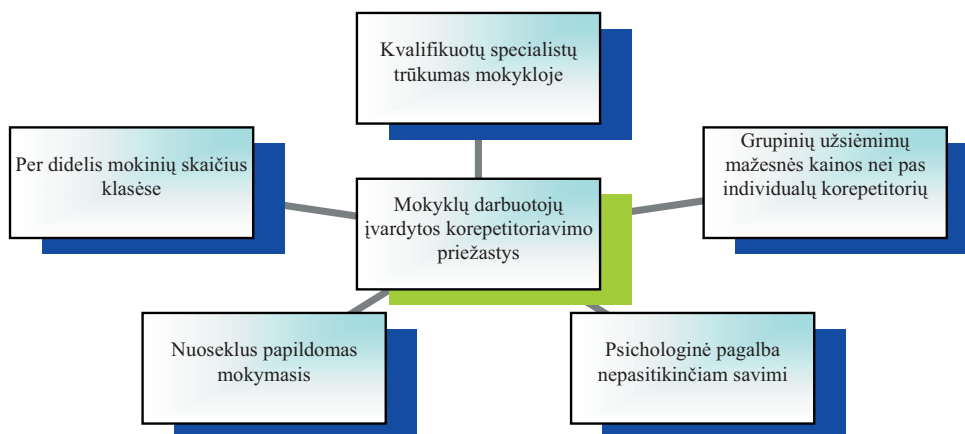
1 pav. Švietimo įstaigos darbuotojų įvardytos priežastys, dėl kurių naudojamosi korepetorių paslaugomis

Mokyklos vadovai dažniau teigia, kad papildomų pamokų nori labiau tėvai nei vaikai: „Tėvai įsivaizduoja, kad papildomai besimokančiu vaiku rūpintis nebereikia. Be to, tai mados reikalas, o visos mados anksčiau ar vėliau praėina“ (Valentaitė, 2006). Problema tampa aktualesnė, kai moksleiviai pradeda rinktis profesiją, artėjant brandos egzaminams. Dažnas vadovas tai susieja su mados tendencijomis: „Pirmiausia, tai mados reikalas. Antra, galbūt toks vaikas jaučiasi morališkai tvirčiau. Trečia, tėvai, galintys sau leisti mokėti už nepigias korepetorių paslaugas, dažnai tą daro iš inercijos“ (Kontrimavičiūtė, 2008). Mokyklų vadovai pastebi ir tai, kad korepetorių paslaugomis dažniausiai naudojasi ir stiprūs mokiniai: „Tokio antplūdžio pas korepetitorius nėra, kaip anksčiau, tačiau vaikai eina į gimnazijas, ten jie stipriai mokosi, o paskui dar labiau verčiasi per galvą, kad tik geriau išlaikytų egzaminus. Šie dažniausiai ir naudojami korepetorių paslaugomis“ (Klusaitė, 2009). Korepetitoriaus būtinumas išskiriamas tuo atveju, jei dėl ligos moksleivis „iškrito“ iš nuoseklaus ugdymo proceso.

Korepetorių populiarumą Švietimo ministerijos atstovai aiškina dideliu psichologiniu krūviu. „Manau, abiturientų sprendimams samdyti korepetitorius įtakos turi sukuriamas didelis visuomenės spaudimas“, – teigia K. Vaitkevičius (2009).

Anot pedagogų, mokiniai į korepetitorius kreipiasi dėl to, jog ne visi mokytojai per pamokas deramai parengia valstybiniam egzaminams (Juškevičiūtė, 2009) arba ruošiasi studijuoti užsienyje. „Mūsų mokiniai turi gana didelį krūvį, o korepetitorius samdosi dažniausiai tie, kurie nori stiprinti anglų kalbos žinias ir ruošiasi studijuoti užsienio universitetuose“ (Klusaitė, 2009).

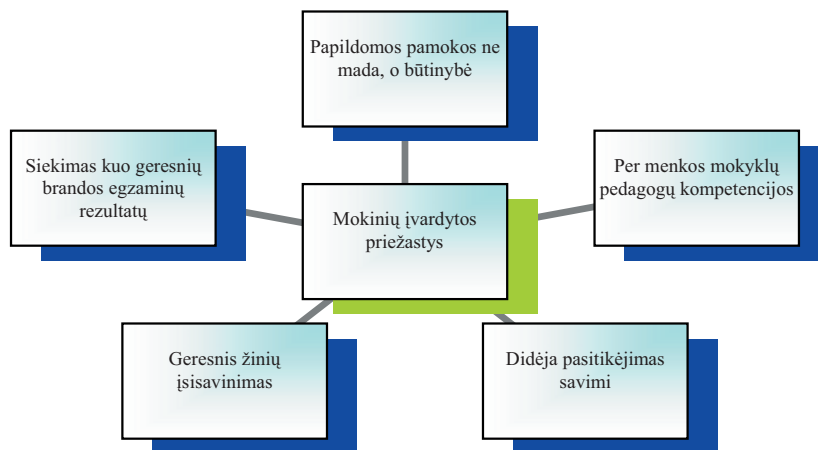
Kiek kitokią nuomonę turi asmenys, įsteigę privačias korepetitoravimo mokyklas, kurių pastaruoju metu vis daugėja. Jie teigia organizuojantys pasiūlą, kadangi yra paklausa, ir turintys didelį pranašumą. Be to, tai esanti registruota veikla, nenusižengiama įstatymams (2 pav.). Galima teigti, kad siūlantys paslaugas asmenys įvardija priežastis, susijusias su *dideliu mokinių skaičiumi klasėse* („Problema egzistuoja ir ji egzistuos. Ji bus dar aštresnė, jeigu niekas

2 pav. Korepetitoravimo mokyklų steigėjų nuomonė apie šių paslaugų priežastis

nebus keičiama – klasėse nemažės mokinių skaičius, mokyklas paliks kvalifikuoti mokytojai. Situacija taps vis sudėtingesnė ir korepetitorių poreikis augs“; Volkas, 2007); *mokinių nepasitikėjimu savimi* („Dažnai pasitaiko tokių moksleivių, kurie viską moka, tačiau nepasitiki savimi. Tuomet korepetitorius labiau dirba psichologo darbą“, Vaitkevičius, 2009).

Mokinių nuomone, korepetitoriai reikalingi. Tik maža dalis apklaustųjų mano, jog tai yra mados reikalas. Šią priežastį dažniau mini mokytojai ir mokyklų administracijos darbuotojai. Mokiniai nurodė konkrečias priežastis, dėl kurių jie naudojami korepetitorių paslaugomis: perpildytos klasės, ne visada tinkamas kompetencijas turintys mokytojai ir pan. (3 pav.).

3 pav. Mokinių nuomonė apie korepetitorių paslaugų poreikį

Apibendrinant galima teigti, kad visos suinteresuotos grupės (švietimo sistemos darbuotojai, papildomas paslaugas organizuojantys ir mokiniai) išsako skirtingas nuomones dėl korepetitorių veiklos: mokyklų administracija dažniausiai teigia, kad tokia veikla nereikalinga; mokytojų pasisakymai palaiko tiek vieną nuomonę, tiek kitą, o mokiniai ir šias paslaugas organizuojančios firmos vienareikšmiškai pasisako už tokių paslaugų teikimą.

Ekspertų interviu analizė

Interviu metodu buvo apklausti šeši ekspertai, turintys skirtingus ryšius su švietimo sistema ir korepetitoriaus darbu (1 lentelė). Siekiant imties validumo, ekspertai buvo iš įvairių Lietuvos rajonų, nevienodos pedagoginės kvalifikacijos, skirtingo amžiaus ir turintys skirtingą pedagoginio darbo stažą.

1 lentelė. Ekspertų sąsaja su švietimo sistema

Ekspertas	Eksperto ryšiai su švietimo sistema
EK1	Mokykloje nedirba, korepetitoravimo veikla užsiima penkerius metus. Turi mokytojos kvalifikacinę kategoriją
EK2	Mokykloje dirba keturiasdešimt dvejus metus, korepetitoravimo veikla užsiima penkerius metus. Turi mokytojos metodininkės kvalifikacinę kategoriją
EK3	Mokykloje dirba septyniolika metų, korepetitoravimo veikla užsiėmė vienerius metus. Turi vyriausiosios mokytojos kvalifikacinę kategoriją
EK4	Mokykloje dirba trečius metus, korepetitoravimo veikla neužsiima. Turi mokytojos kvalifikacinę kategoriją
EK5	Mokykloje dirba devynerius metus, korepetitoravimo veikla užsiėmė keletą metų. Turi mokytojos metodininkės kvalifikacinę kategoriją
EK6	Mokykloje dirba 36 metus, korepetitoravimo veikla neužsiima jau penkerius metus. Turi mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją

Tyrimo metu gautas empirinių duomenų masivas buvo kategorizuotas: informacija suskirstyta į dešimt kategorijų, remiantis ekspertams užduotais klausimais. Sisteminant duomenis, išskirtos tokios kategorijos: „Korepetitorių darbas“, „Veiklos priežastys“, „Mokinių radimas“, „Verslo liudijimo poreikis“, „Analogiška kolegų veikla“, „Korepetitorių

mokyklos“, „Korepetitoriaus kompetencijos“, „Korepetitoravimą veikiančios įstatymai“, „Korepetitoravimo sistema“, „Pačių naudojimas korepetitorių paslaugomis“. Išklausių ekspertų nuomones, kiekviena kategorija buvo suskirstyta į subkategorijas, iliustruotas pavyzdžiais.

Domėtasi ekspertų nuomone apie korepetitorių darbą kaip profesijos pasirinkimą. Tęsiant tyrimą, tikslintas požiūris apie asmens – korepetitoriaus

reikalingumą visuomenei. Apibendrinta tiriamųjų nuomonė bei atsakymai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. *Ekspertų nuomonė apie korepetitorių poreikį*

Kategorija	Subkategorijos	Indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Mokinių skaičius klasėje per didelis	Individualus darbas su mokiniu užtikrina pastebimus rezultatus	EK1: ...dabar daugelis mokytojų nepakankamai išmoko mokinius, per pamokas kai kuriems yra sunku suprasti ką mokytojai dėsto... EK2: ...mokiniai geriau pasiruošia valstybiniam egzaminams... EK3: ...ir kai mokiniai gauna papildomą dėmesį kai dirba su vienu žmogumi, aišku jie daug stipriau jaučiasi ir klasėje... EK5: ...ganėtinai geras dalykas, praturtinantis vaikus papildomomis žiniomis, vaikai, besimokantys pas korepetitorius, kelia daug mažiau problemų pamokų metu...
	Mokinių motyvacija	EK4: ...kartais jis yra naudingas, kartais beprasmis, tai labai priklauso nuo vaiko motyvacijos... EK5: ...jie gal labiau suinteresuoti iš pamokos pasiimt papildomų žinių daugiau, ..., visgi papildomas ugdymas pas korepetitorių kainuoja tėveliams pinigėlius ir jų vaikai rimčiau į visa tai žiūri, galbūt iš namų yra didesnis spaudimas jiems...
Skirtingi mokinių gebėjimai ir suvokimo lygiai klasėje	Lėto mastymo mokiniams pamokoje per didelis tempas	EK2: ...silpnai besimokančiam mokiniui žymiai geriau, kada jis supranta matematiką, geriau jaučiasi klasėje... EK3: ...korepetitorių pagalba reikalinga tiems mokiniams, kurie nespėja kartu su klase...
Skirtingas požiūris į korepetitorius anksčiau ir dabar	Anksčiau tai buvo „vaistas“, o dabar tai yra „maistas“	EK6: ...kaip vaistas, padėti vaikui, kuris ilgiau sirgo, kuriam nepasisekė, o dabar jau tapo maistas, dabar kas antras abiturientas ir kas trečias kitų klasių mokinys Šiauliuose tikrai turi sau mokytoją padėjėją...

Remiantis duomenimis, manytina, jog korepetitoriai reikalingi. Išskirtos priežastys, nusakančios korepetitorių reikalingumo aspektus. Vienas aktualesnių aspektų – nepakankamas mokinio paruošimas brandos egzaminams, išryškinantis mokytojų kompetencijos stygių. Antras aspektas pabrėžia, jog individualus darbas su menkus gebėjimus turinčiais mokiniais leidžia pasiekti teigiamų rezultatų. Tai patvirtina eksperčių EK2 ir EK3 nuomonės. Galima teigti, kad matoma mokinių požiūrio į korepetitoria-

vimo paslaugas kaita. Šį teiginį iliustruoja eksperto EK6 nuomonė.

Korepetitorių veiklos, kaip papildomos švietimo paslaugos, vertinimo kategorija „Veiklos priežastys“

Siekta išsiaiškinti priežastis, paskatinusias imtis korepetitoriaavimo paslaugų, domėtasi korepetitoriaavimo veiklos trukme. Tyrimo duomenys pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. *Ekspertų pasisakymai apie užsiėmimą korepetitorių paslaugų teikimu*

Kategorija	Subkategorijos	Indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Finansinė nauda	Papildomos pajamos	EK1: ...daugiau finansiniai sumetimai... EK3: ...o motyvacija, aišku, finansai... EK5: ...buvo gyvenime, kad teko šito imtis. Tai, be abejo, studijuojant ne sykį teko vaikučius mokyti papildomai, kadangi sunku studentams Lietuvoje pragyventi... tai finansiškai palanku... EK6: ...turėdavau porą mokinių, kuriuos ruošdavau ir taip prisidurdavau prie varganos mokytojo algos...
Moralinė nauda	Profesinių gebėjimų įvertinimas	EK1: ...pasiūlė giminaičiai jų vaikus pamokyt, tiesiog padėti... EK2: ...yra toks poreikis: mokiniai prašo, tėvai, mokiniai prašo... pati iniciatyvos nerodau...
Korepetitoriaavimu neužiima	Laiko ir motyvacijos stoka	EK4: ...tiesiog galbūt dėl laiko stokos neužiimu tuo dalyku, kiek man teko susidurt su vaikais, tiesiog ateina per silpnos motyvacijos vaikai, jaučiu, kad nebus iš to didelės naudos, todėl nežiimu... Šiuo metu, deja, stinga tam laiko

Remiantis duomenimis, darytina išvada, jog korepetitorių paslaugas teikė visi kalbinti ekspertai.

Išskirtos kelios priežastys, paskatinusias imtis šios veiklos. Pagrindinė iš jų – noras padėti. Šią mintį pa-

tvirtino du ekspertai: EK1 ir EK2 (žr. 2 lentelę). Antra priežastis – užsidirbti pinigų. Ši tikslą įvardijo net keturi ekspertai (žr. ten pat).

Korepetitorių veiklos, kaip papildomos švietimo paslaugos, vertinimo kategorija „Korepetitoriaus kompetencijos“

Nagrinėta reikalingų kompetencijų problema. Išklausius gausius ekspertų pastebėjimus, sudaryta 4 lentelė.

1 lentelė. *Ekspertų nuomonė apie gero korepetitoriaus kompetencijas*

Kategorija	Subkategorijos	Indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Profesiniai gebėjimai	Bendrujų programų išmanymas Sisteminis medžiagos pateikimas Profesinė patirtis	EK1: ...daug turėti žinių apie matematiką, jeigu, pavyzdžiui, konkretų dalyką mokai... EK2: ...visų pirma, turi turėti patirtį... EK3: ...korepetitorius turi gerai išmanyti bendrąsias programas, egzaminų programas, kad žinotų, ką reikia atkreipti dėmesį... EK4: ...manau vis tiek tą dalyką išmanyt turėtum, būna įvairių klausimų, ypač jei vaikai ateina su didele motyvacija... EK5: ...svarbiausia, išmanyti savo dėstomą dalyką... puikiai mokėti, gebėti perteikti žinias, būtent, to dalyko... gerai išmanyti ugdymo programas, kas įeis galiausiai į egzaminus, kaip vaiką ruošti, kaip jį nuteikti? Tai yra svarbu... EK6: ... turi gerai suprasti individualizavimo prasmę, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ko mokinys nežino, ir mokyti tik to, ko nežino, o ne to, ką žinau aš pats, mokytojas...
Charakterio savybės	Gebėjimas prisitaikyti Nevaržomas bendravimas	EK1: ...turėti gerą nuotaiką, suprasti mokinius, ..., bandyti prisitaikyti prie kiekvieno, kuris ateina, o ne jį taikyti prie mokytojo... EK3: ... pirmiausia turėtų būti geras santykis su mokiniais, kad mokinys tavim pasitikėtų, kad nebūtų jokios įtampos mokantis... EK3: ...korepetitorius turėtų gebėti paskatinti tą mokinį mokytis ir sudominti jį, kad jis tiesiog daugiau jėgų ir noro įdėtų mokydamasis pats ir siekdamas gerų rezultatų su minimalia kažkieno pagalba... EK5: ...Būti geranoriškam, draugiškam, švelniam su tuo moksleiviu, kad jis nebijotų pas tave užsukti, drąsiai klaustų...

Remiantis ekspertų nuomone, galima išvardyti pagrindinius korepetitoriaus kriterijus: aukšta profesinė kvalifikacija, geras bendrujų egzaminų programų išmanymas, dėstomo dalyko išmanymas. Taip pat labai svarbus geranoriškumas.

Korepetitorių veiklos, kaip papildomos švietimo paslaugos, vertinimo kategorija „Korepetitoriaavimo sistema“

Remiantis kategorizavimo principu, sekanti kategorija atspindi korepetitorių požiūrį į tai, kokia korepetitoriaavimo sistema turėtų būti, kaip ji turėtų atrodyti, kokios idėjos kyla galvojant apie korepetitorių sistemos formavimą (5 lentelė).

52 lentelė. *Ekspertų nuomonė apie korepetitoriaavimo sistemos prognozes*

Kategorija	Subkategorijos	Indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Korepetitorių mokyklų steigimas	Papildomų darbo vietų steigimas Skaidrios švietimo sistemos užtikrinimas Teigiamas laiko ir finansų santykis	EK1: ...valstybė jeigu nesugeba suteikti man darbo, jeigu aš pati jį susirandu, tai nematau, kad valstybė iš manęs turėtų imti pinigų... EK2: ...šiaip įteisinta tai turėtų būt...bet jeigu būtų kažkokios tai korepetitorių mokyklos, tai gal ir nieko, privačios mokyklos... EK3: ...jie galėtų įteisinti tokį darbą, kad saugiai jaustųsi tiek korepetitoriai, tiek mokiniai... pats geriausias dalykas būtų speciali korepetitorių mokykla arba tai galėtų veikti kaip papildoma veikla prie mokyklų, dabar esančių ir dirbančių, ir už tą papildomą darbą, kurį mokytojai praleidžia su mokiniais po pamokų, tokia sistema turbūt padėtų įforminti visa tai, ir mokytojai gautų papildomas pajamas... EK5: ...pirmiausia reiktų tobulinti patį švietimo įstatymą, kuriame būtų išskirtas papildomas skyrius, kuriame būtų apibrėžta, kokių dokumentų reikia šitokioms mokykloms, kokie reikalavimai turi būti dirbantiems asmenims, kas užtikrintų korepetitoriaavimo kokybę... EK6: ...nė vienas mokytojas nemokytų mokinių be verslo liudijimų, mokesčiai turi sugrįžti, antra, aš galvoju – mokytojai neslėptų tada šių lėšų, jeigu jos duotų socialines garantijas...

Galima teigti, kad ekspertai sunkiai įsivaizduoja, kaip turėtų atrodyti korepetitorių sistema. Rajone dirbantys ekspertai išskyrė tai, kad galėtų egzistuoti korepetitorių mokyklos (EK2, EK3). Vienas iš ekspertų (EK6) atkreipė dėmesį ir į verslo liudijimus.

Korepetitorių veiklos, kaip papildomos švietimo paslaugos, vertinimo kategorija „Jų pačių naudojimas korepetitorių paslaugomis“

Išklausius visus šešis tiriamųjų interviu, sudaryta 6 lentelė.

6 lentelė. *Ekspertų nuomonė apie pačių arba šeimos narių naudojimąsi korepetitorių paslaugomis*

Kategorija	Subkategorijos	Indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Esant poreikiui samdys korepetitorius	Tėvų kompetencijų stoka Investicija į vaiko ateitį	EK2: ...jei būtų reikalas, gal ir samdyčiau, priklausomai nuo situacijos, nuo pačio vaiko priklausau... EK3: ...du iš jų pas korepetitorius nesilankė, o vienas, kuris ruošėsi studijuoti architektūrą, važinėjo į dailės akademiją, į specialius parengiamuosius kursus... EK4: ...jeigu matyčiau, kad tai yra būtinybė, taip... EK5: ...taip, iš tikrųjų samdyčiau, pačiai teko lankytis tiek papildomuose kursuose mokykloje besimokant, tiek eiti pas mokytojus į namus pasimokyti, manau, kad man tai padėjo, vienaip ar kitaip praplėtė žinias, orientavo į tam tikrus dalykus prieš egzaminus..., manau ir mano vaikai neapsieis be šitų dalykų... EK6: ...taip, tai priklauso nuo mokytojo, man savo sūnams teko ieškoti pagalbininkų iš socialinių mokslų...
Korepetitorius nereikalingas	Vaiko skatinimas įdėti maksimalias pastangas įgyti reikiamų žinių	EK1: ...ne, niekada nei samdysiu, nei samdžiau... dauguma vaikų, kurie ateina patys, tikrai sugeba patys išmokyti, reikia tik noro ir laiko, o kuo daugiau mokins praleis prie to dalyko, kurį jisai mokos, pats o ne su kažkuo, jisai daugiau ir mokės...

Išnagrinėjus ekspertų nuomones, galima teigti, kad didžioji jų dalis, esant reikalui, samdytų korepetitorius savo vaikams (EK2, EK6). Buvo teiginių, kad teko samdyti korepetitorius (EK3, EK5). Vienos ekspertės (EK1) nuomonė buvo kategoriška.

Nors korepetitoriaus paslaugos naudingos, tačiau ne visuomet reikalingos. Korepetitorių dažniausiai įvardijamas tikslas – finansinė nauda, kiek rečiau – moralinis imperatyvas. Daugeliui korepetitorių, turinčių nemenką stažą, mokinių ieškoti nereikia, juos susiranda patys mokiniai. Dauguma korepetitorių neturi verslo liudijimų, mažai apie juos girdėję. Daugumos ekspertų nuomone, korepetitoriaus darbas yra vieša paslaptis. Ne visi ekspertai yra girdėję apie korepetitoriaavimo mokyklas. Norint būti geram korepetitoriui, ekspertų nuomone, reikia turėti pakankamai pedagoginės patirties ir tinkamą kompetenciją, gerai išmanyti bendrąsias programas. Be abejo, reikia mokėti dirbti su vaikais, prie jų prisitaikyti. Daugelio ekspertų nuomone, trūksta korepetitoriaus veiklą apibrėžiančių įstatymų, kurie finansiškai turėtų būti palankūs. Daugumos ekspertų nuomone, korepetitoriaavimo sistemos kūrimas yra reikalingas.

Išvados

1. Šiuolaikinėje visuomenėje formuojantis paslaugų rinkai, sunkiai plėtojasi švietimo paslaugos. Remiantis LR švietimo įstatymu (2011), tokias

paslaugas gali teikti laisvieji mokytojai. Laisvųjų mokytojų veikla nėra naujas reiškinys Lietuvoje, ji tapo neatsiejama švietimo sistemos dalimi. Dažniausiai šias paslaugas atlieka korepetitoriai.

2. Visos suinteresuotos grupės (švietimo sistemos darbuotojai, papildomų paslaugų teikėjai ir mokiniai) neturi vieningos nuomonės dėl korepetitoriaus paslaugų. Mokyklų administracija dažniausiai teigia, kad tokia veikla nereikalinga, mokytojai palaiko ir vienus, ir kitus, o mokiniai ir šias paslaugas organizuojančios firmos vienareikšmiškai pasisako už tokių paslaugų teikimą.
3. Pedagogų ir švietimo sistemos darbuotojų nuomone, korepetitoriai – tik mados reikalas. Jų manymu, mokykla tinkamai paruošia mokinius gyvenimui. Mokyklų vadovai akcentuoja didesnę tėvų norą naudotis laisvųjų mokytojų paslaugomis nei patys vaikai.
4. Korepetitoriaavimo mokyklų vadovai taikosi prie rinkos dėsnių: organizuoja paslaugas, jei yra paklausa. Jų nuomone, jie tai daro oficialiai ir nenušizengia įstatymams.
5. Mokiniais svarbiausias kriterijus – gerai išlaikyti valstybinius egzaminus, aktualizuoti jų, kaip besimokančiųjų, mokymosi poreikius, kad įsivientų žinias, susistemintų informaciją.
6. Korepetitoriaavimo paslaugų teikėjus tokia veikla

užsiimti skatina finansinis, kiek rečiau moralinis imperatyvas. Korepetitorių nuomone, tinkamai atlikti pareigas leidžia įgyta patirtis, aukšta kompetencija, bendrųjų programų realizavimo ypatumų išmanymas, gebėjimas dirbti su vaikais.

7. Kokybės santykis siejamas su mokinių egzaminų įverčiais, kurie dažniausiai būna aukšti. Korepetitoriai paslaugas teikia neturėdami verslo liudijimo, dauguma jų net nėra girdėję apie tai.

Literatūra

1. Barkauskaitė M., Martišauskienė E. ir kt., 2004, *Mokymosi krūviai bendrojo lavinimo mokykloje*. Tyrimo ataskaita <www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/mok_kruviai_atask_04.doc>.
2. Beresnevičiūtė V., Dagytė V. ir kt., 2010, *Konsultacinių švietimo paslaugų ir pasiūlos Lietuvoje ir užsienyje tyrimas* <<http://www.lyderiulaikas.smm.lt/11/index.php/lyderio-biblioteka/moksliniai-darbai/tyrimai/projekto/1550-konsultacinespaslaugos.html>>.
3. Būdienė V., Zabulionis A., 2001, *Moksleivių tėvų požiūris į dabartinės švietimo tyrimo problemas*. Tyrimo ataskaita. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tevu_tyrimas_ataskaita.pdf>.
4. Būdienė V., Zabulionis A., 2006, *Korepetitoriavimas Lietuvoje*. <<http://www.svietimas.lt/index.php/lt/tyrimai-ir-ekspertizes>> .
5. Bulajeva T., Duoblienė L. ir kt., 2006, *Ankstyvasis užsienio kalbų mokymas pradinėse klasėse*. Tyrimo ataskaita <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/AUKM_prad_kl_atask1.pdf>.
6. Butkevičienė E., Rutkauskienė D. ir kt., 2008, *E. mokymosi ypatybių švietimo sektoriuose studija*. Tyrimo ataskaita. <http://www.lvu.lt/cms/files/liedm/resources/3010_E_mokymosi_ypatybiu_svietimo_sektoriuose_studija>.
7. Gedminienė D., Gumuliauskienė A., 2008, Ugdymo kokybės vertinimas bendrojo lavinimo mokykloje: mokytojų ir mokinių požiūris. *Acta Paedagogica Vilnensia*. Nr. 21. P. 75–88.
8. Juškevičiūtė E., 2009, *Korepetitoriai: neišvengiama būtinybė?* <http://www.miesto.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=1764&Itemid=42>.
9. Klusaitė J., 2009, *Korepetitorių era baigiasi*. Klaipėdos diena: <<http://www.delfi.lt/news/daily/education/korepetitoriu-era-baigiasi.d?id=20207397>>.
10. Kontrimavičiūtė I., 2008, *Korepetitoriai – tamsioji švietimo pusė*. Sekundė: <<http://www.sekunde.lt/pa-nevezio-naujienos/korepetitoriai-%E2%80%93-tamsioji-svietimo-puse/>>.
11. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 2011. Vilnius.
12. Maižiūtė J., 2009, *Korepetitoriavimo, kaip edukacinės paslaugos, teorinis ir praktinis aspektas*. *Magistro darbas*. Šiaulių universitetas.
13. Markevičiūtė A., 2002, *Korepetitoriavimas*. <<http://politika.osf.lt/svietimas/santraukos/korepetitoriavimas.htm>>.
14. Raškinis A., 2009, Pastabos ir siūlymai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo naujos redakcijos projektui <www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2232>.
15. Sadauskienė Z. ir kt., 2011, *Šiaulių universiteto gimnazijos 2010-2011 m.m. mokinių apklausos „Ugdymo(-si) sąlygos ir aplinka“*. Tyrimo ataskaita. <http://www.gimnazija.su.lt/dokumentai/SUG_tyrimas_2010-2011.pdf>.
16. Vaitkevičius K., 2009, *Susizgribusių abiturientų viltis – pamokos už pinigus*. <<http://www.15min.lt/naujiena/miestas/vilnius/susizgribusiu-abiturientu-viltis-pamokos-uz-pinigus-41-27564#axzz1nspFDSwN>>.
17. Valentaitė L., 2006, *Moksleivių repetitoriai – geidžiama*. <http://www.alfa.lt/straipsnis/66442/Moksleivių_repetitoriai..geidziama=2006-10-04_10-22/>.
18. Vitkienė E., 2004, *Paslaugų marketingas*. Klaipėda.
19. Volkas G., 2007, *Moksleiviai labiau nei mokykla pasitiki korepetitoriais*. <gatve.delfi.lt/news/prie_lentos/article.php?id>.
20. Žvirdauskas D., Adaškevičienė V. ir kt., 2006, *Priemonių, skirtų vyresniųjų klasių mokinių mokymosi krūvio mažinimui, veiksmingumas*. Tyrimo ataskaita. <www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/.../Kruviu_ataskaita_0702.pdf>.

ASSESSMENT OF TUTOR ACTIVITY AS ADDITIONAL SERVICE OF EDUCATION

Justina Šaučiūnaitė, Aušra Kazlauskienė

Summary

Looking at the global context, tutoring sector differs across countries. In some countries, additional teaching, private courses, which are arranged individually or, in need, by special institutions, have become a business of massive scale, bringing profit to the state and creating many jobs. This is an official opportunity for teachers to increase their monthly income. Activities of tutors are not a new phenomenon in Lithuania: they have become part of the system of education. According to the Law on Education (2011), eligible teachers may provide such services. All stakeholders (people employed in the system of education, providers of supplemental services, and students) identify different reasons related to tutor activities: teachers and people employed in the system of education claim that tutors are not necessary but a matter of “fashion”. Teachers think that school ensures adequate readiness of pupils for life. The survey of experts providing tutoring services suggests that they are encouraged to engage in such activities being driven by desire to increase

their income, more rarely there are moral incentives; they emphasise their considerable experience and high competence, peculiarities of implementation of general programs, and ability to work with children. Quality is often associated with the achievements of students at exams, which are usually high. Tutors provide their services without a business license, most of them have not even heard about it.

Keywords: tutors, education service, educational assessment services.

LAISVŲJŲ MOKYTOJŲ VEIKLOS, KAIP PAPILDOMOS ŠVIETIMO PASLAUGOS, VERTINIMAS

Justina Šaučiūnaitė, Aušra Kazlauskienė

Santrauka

Kai kuriose šalyse papildomas mokymas, privatūs kursai, kurie organizuojami individualiai ar esant poreikiui specialių institucijų, įgijo didžiulio verslo mastą, nešantį pelną valstybei, sukuriantį nemažai darbo vietų. Laisvųjų mokytojų veikla nėra naujas reiškinys Lietuvoje, ji tapo neatsiejama švietimo sistemos dalimi. Apibendrinus mokslininkų darbus, susijusius su laisvųjų mokytojų veikla, kaip papildoma švietimo paslauga, galima teigti, kad pasigendama tyrimų, kurie analizuotų šių specialistų teikiamų paslaugų kokybę: laisviesiems mokytojams nekeliami papildomų reikalavimų dėl jų profesinės kvalifikacijos, etikos ir kitų dalykų. Šiame tyrime siekta įvertinti laisvųjų mokytojų (korepetitorių) teikiamas papildomas švietimo paslaugas.

Visos suinteresuotos grupės – švietimo sistemos darbuotojai, papildomų paslaugų teikėjai, mokiniai – įvardija skirtingas priežastis, susijusias su korepetitoriaus veikla. Pedagogų ir švietimo sistemos darbuotojų teigimu, korepetitoriai nėra būtini: dažnai tai tik mados reikalas. Jų manymu, mokykla tinkamai paruošia mokinius gyvenimui. Atlikus ekspertų, teikiančių korepetitoriaus paslaugą, apklausą, galima teigti, kad tokia veikla užsiimti juos skatina finansinis, kiek rečiau – moralinis imperatyvas; akcentuojama itin nemenka jų įgyta patirtis, aukšta kompetencija, bendrųjų programų realizavimo ypatumai, gebėjimas dirbti su vaikais. Kokybės santykis siejamas su mokinių egzaminų įverčiais. Korepetitoriai savo paslaugas teikia neturėdami verslo liudijimo, dauguma jų net nėra girdėję apie tai.

Prasminiai žodžiai: laisvieji mokytojai, švietimo paslaugos, švietimo paslaugų vertinimas.

Įteikta 2012-03-12